

הקדמה למורה

פרויקט "פנים. יום. זיכרון." הוא מיזם אומנותי שמנציח זיכרונות מחייהם של נופלים באמצעות סרטי אנימציה. רסיסי זיכרון, רגעים קטנים בחייהם של הנופלים, שחברים וקרובים של הנופלים בחרו לשתף, קמים לתחייה על המסך ומעניקים ליקריהם נצח. בבסיס הפרויקט עומדת האמונה שהזיכרונות נושאים משמעות יותר מיום אחד בשנה.

בכל שנה אנו פונים ליוצרים צעירים בתחום האנימציה בבקשה להנציח רגעי מפגש וחסד בחיי הנופלים. היום הפרויקט מונה יותר מ-40 סרטים, ובכוונתנו לבסס מאגר זיכרונות וירטואלי ישראלי רחב ממדים. את כל הסרטים ומערכי השיעור, המתאימים למגוון שכבות גיל, אפשר למצוא באתר בית אבי חי, [בעמוד הפרויקט](#).

לקראת יום הזיכרון לחללי מערכות ישראל ולנפגעי פעולות האיבה, יצרנו מערכי שיעור חדשים העוסקים בזיכרון ומותאמים לכיתות ה'–י"ב, ואף למכונות קדם צבאיות; כל שכבת גיל על פי יכולותיה.

אנו מאמינים כי מערכי שיעור אלה, הכוללים צפייה בסרטים שונים ודיון מעמיק על משמעותו של הזיכרון בחיינו בהקשר של הסרטים שראינו, מאפשרים לנו להשפיע על עיצוב תודעת הזיכרון של תלמידינו.

אומנם מערכי השיעור הינם מותאמי גיל, ואולם אין אנו יודעים מהם הסיפורים המשפחתיים של התלמידים. אנו ממליצים לצפות מראש בסרטי מערך השיעור שבחרתם ולנקוט משנה זהירות שעה שאתם דנים בנושאים המורכבים שיום הזיכרון מזמן לדיון.

מערכי השיעור, המציעים מגוון תכנים והצעות לדיון, הם ארוכים יותר מזמן שיעור ממוצע. עליכם לבחור את התכנים המתאימים ביותר לכיתתכם, וכך להתאים את מהלך השיעור לזמן העומד לרשותכם.

אנו מאחלים לכם הצלחה רבה וימים טובים,

צוות הפרויקט.

לומדים וזוכרים

ומה אני אשׂאיר אַחֲרַי, הָאֵם אֲשׂאִיר אִיזָה דְּבָר? מערך שיעור בעקבות הסרט "שארית"

המערך הזה מתאים להוראה לפני יום הזיכרון לשואה ולגבורה, וכן להוראה בימים שבין יום זה ליום הזיכרון לחללי צה"ל. במערך זה נכיר את המושג "נצר אחרון". נבחן את המציאות של אדם שאיבד את כל משפחתו בשואה, נעקר מהסביבה המוכרת לו ועלה ארצה, בנה את עצמו מחדש, הצמיח שורשים חדשים והתגייס למען המדינה הצעירה ולבסוף איבד את חייו במערכה. נבחן מהן הזיקות שלנו למושגים מולדת ושייכות.

חלק ראשון - פתיחה והיכרות עם המושג "נצר אחרון" (15 דקות)

1. כתיבה עצמית: מהם התנאים הדרושים לי כדי לצמוח ולהתפתח? מה מפריע לי לצמוח?

סבב שיתופי: כל תלמיד משותף מילה אחת מהמילים שכתב. נציג את המילים על הלוח.

נשאל:

* מה לדעתכם חש אדם שכל הדברים האלה נלקחים ממנו?

* מה יכול לתת לו כוחות כדי שיוכל לחזור ולצמוח למרות כל זאת?

למורה: אנשים זקוקים לחום, למשפחה, לתחושת שייכות, לחוויה של הצלחה וכו'. בהיעדרם, הם עלולים לחוש תלושים ואבודים. את הרעיון הזה נחבר לשאלת הנצר האחרון.

2. נתבונן בתמונה ונשאל: מה לדעתכם גורם לעץ להוציא עוד ענף, אף על פי שנכרת?

למורה: אפשר לדבר על כך שלאדם, כמו בטבע, יש יצר הישרדות ושאיפת חיים גדולה. אצל בני אדם נוכל לדבר גם על משמעות ועל ערך לחיים. תוכלו למצוא את התמונה בנספח א'.

3. נצר אחרון – נשאל:

* האם מישהו מכיר את המושג נצר אחרון?

* האם תוכלו לנחש את משמעותו?

נציג את ההגדרה שמופיעה באתר "יזכור":

חללי נצר אחרון הם ניצולי שואה שנתרו שריד אחרון ממשפחתם הגרעינית, שחוו על בשרם את אימי השואה בגטאות ובמחנות הריכוז וההשמדה או במנוסה ובמסתור בשטחים שנכבשו על ידי הנאצים או בלחימה לצד אנשי המחתרת והפרטיזנים בשטחי הכיבוש הנאצי, שעלו לארץ בשנות מלחמת העולם השנייה או אחריה, לבשו מדים ונפלו במערכות ישראל.

* מדוע נקראו החללים הללו נצר אחרון?

* חשבו על שתי המשמעויות בעברית לנצר.

למורה: ההגדרה המילונית למילה נצר (מתוך אתר מילוג):

1. גבעול או ענף חדש שמתחיל לצמוח

2. צאצא ישיר, בן משפחה.

חלק שני – צפייה בסרט "שארית" (20 דקות)

1. נספר כי אנו עומדים לצפות בסרט שכותרתו: "שארית", לזכרו של אמנון זילברשפיץ. (3:17 דקות)

נשאל: מה אומרת לכם הכותרת הזאת?

לפני הצפייה: הקולנוע הוא מדיום שמאפשר ליוצר לספר סיפור באמצעות מגוון כלים – נקודת המבט של מספר הסיפור, צבעים, פסקול, דימויים – כל אלה נבחרים בקפידה כדי לשרת את הסיפור. אנחנו עומדים לצפות בסרט אנימציה קצר לזכרו של אמנון זילברשפיץ. שימו לב במהלך הצפייה לאמצעי המבע הקולנועי השונים ולאופן שבו משתמשים בהם כדי לספר לנו את סיפורו של אמנון.

צפייה ראשונה – "צפייה נקייה": נקבל רושם כללי מהסרט, ובסיום הצפייה, נשאל איזה רגש עלה בנו בסוף הסרט.

צפייה שנייה: כעת נשים לב לפרטים שלא שמנו לב אליהם בצפייה הראשונה. בסוף הצפייה יציין כל תלמיד פרט

אחד ששם לב אליו בצפייה השנייה.

רקע למורה, מתוך דברי היוצרים:

סיפוריהם של חללי "נצר אחרון" – אותם ניצולי שואה שהגיעו חסרי כול לארץ ישראל ונפלו בהגנה על מדינה צעירה, שאפילו את שפתה לעיתים לא ידעו לדבר – מקפלים בתוכם דרמה גדולה. הדרמה היא כפולה: ראשית, מסיפורים אלו עולה תחושה גדולה של החמצה, או אפילו ביש מזל: עד שניצל אדם מאימת ההשמדה של השואה והוא מגיע לכאורה אל חוף מבטחים, הוא מסיים את חייו הצעירים בשדה הקרב על אדמה שבקושי זכה להכיר. ולזה מתווסף היעדר הזיכרון וההנצחה. אנשים אלו לא השאירו אחריהם שריד ופליט. ברגע אחד, שרשרת הדורות של משפחתם נקטעת, ואין מי שיישא את סיפורם. קראו עוד על זילברשפיץ ועל בחירות היוצרים [בעמוד הפרויקט](#).

נקודות לדיון:

- * פסקול: המוזיקה עצמה מספרת סיפור. היא מתארת את האירועים שהתרחשו בחייו של אמנון לאורך השנים.
- * תמונה במסגרת: לאורך הסרט אנו רואים תמונה במסגרת שנותנת תחושה של קלוז-אפ על אמנון. הסרט מתמקד בחייו של אדם אחד, שאלמלא הונצח בסרט, ייתכן כי איש לא היה זוכר אותו. נשים לב לכך שבסופו של דבר, רק שרה נותרה במסגרת, שכן רק היא תזכור אותו.
- * רקע משתנה: מאחורי המסגרת הרקע המשתנה מאפשר לנו הצצה לדרך שעבר אמנון. העולם משתנה מאחוריו: ילדות אירופית שקטה, עליית הנאצים, המעבר לגטו ומשם לאושוויץ, העלייה לארץ וההתיישבות בקיבוץ בנגב.
- * הפרפר: הפרפר המלווה אותנו מתחילת הסרט ועד סופו הוא סמל לחופש. כאן התאפשר לזילברשפריץ לחיות, להילחם ולמות כאדם חופשי, ולאורך כל הדרך, לשמור על חירות הנפש והרוח. הפרפר מסמל גם חיים שהם בני חלוף, ובכל זאת, חיים בעלי משמעות.

2. נשאל:

- * כיצד מוצג המעבר של אמנון ממציאות של השואה למציאות בארץ ישראל?
 - * מהי תחושתה של דמותו של אמנון ברגע המעבר לדעתכם?
- נחזור שוב אל השאלה שבה פתחנו ונזכיר כי אמנון איבד הכול: משפחה, חברים, בית, שפה מוכרת. נשים לב כי אמנון מתחיל מחדש את חייו בארץ: רוכש חברים, מתאהב בשרה ולומד שפה חדשה, כמו ילד.

נשאל:

- * מה יוצר את השינוי בחוויה של אמנון? כיצד הדבר מתבטא בסרט?
- * מה מביא את אמנון להתחיל מחדש?(נזכיר שוב את העץ שהזכרנו בהתחלה)

3. נקרא את הפסוק:

"כִּי יֵשׁ לְעֵץ תִּקְוָה אִם-יִכָּרֵת וְעוֹד יִחְלִיף וַיִּנְקֹתוּ לֹא תִחַדְלִי": (איוב, פרק יד)

* כיצד מתחבר הפסוק לחייו של אמנון?

חלק שלישי – אנדרטה והנצחה (15 דקות)

1. נשאל:

* אם הייתם צריכים לעצב אנדרטה לחללים האלה, איזו צורה או מבנה הייתם יוצרים?

למורה, אפשרות להרחבה:

מומלץ לתכנן שיעור כפול או פעולה מתמשכת ולבקש מהתלמידים לתכנן ולעצב אנדרטה לחללי נצר אחרון. אפשר לעשות פרויקט כיתתי ולהציג מודלים וסקיצות שהתלמידים יצרו. נשמע כמה רעיונות ונחתור להבין את הסמליות שעומדת מאחוריהם.

2. נציג את האנדרטה המוצבת בירושלים, בסוף השביל המחבר בין יד ושם להר הרצל.

* נשאל: מדוע הוצבה האנדרטה דווקא שם?

התמונה מתוך ערך אנדרטת "נצר אחרון".

3. נתבונן בתמונת האנדרטה ונראה כי האמן מיכה אולמן בחר את סמל הבית.

האנדרטה מעוצבת בצורת בית שהתפרק. הקיר המרכזי מונח לצידה. האנדרטה מביעה את רעיון התלישות והזיכרון של הבית שהיה ושל הבית שלא הספיק להיבנות כאן.

לצד האנדרטה מופיעות המילים:

"הבית שהיה שם - ואיננו.
הבית שיכלו לבנות פה - ולא יקום.
הם היו נצר אחרון לביתם - ואינם"

נחזור לשאלה ששאלנו בפתיחה:

* מה חש אדם שניטלו ממנו כל הדברים שהעניקו לו תחושת שייכות?

* כיצד מבטאת האנדרטה את השאלה הזאת?

סיכום (5 דקות)

שאלת סיכום:

* מה אפשר לעשות כדי לזכור את חללי נצר אחרון? הציעו רעיונות.

סיכום:

בשיעור זה שאלנו מהי קרקע טובה לצמיחה של אדם. ראינו כי חוויה של שייכות, בית ומשפחה היא חיונית לאדם ובחנו מה קורה לאדם שקרקע זאת נשמשת מתחת לרגליו. הכרנו את המושג "נצר אחרון", שהוא בבחינת משאפורה לדבר-מה החוזר לצמוח למרות הכול, כמו הענף האחרון שצומח לאחר כריתת העץ. המושג מתייחס לניצולי שואה, השרידים האחרונים במשפחתם, שעלו ארצה ונפלו כאן במערכות ישראל מבלי שהשאירו אחריהם שארית או נצר.